አልአሚን፡ ሰር-ዘመን እት ፈን
8ይ ክፈል

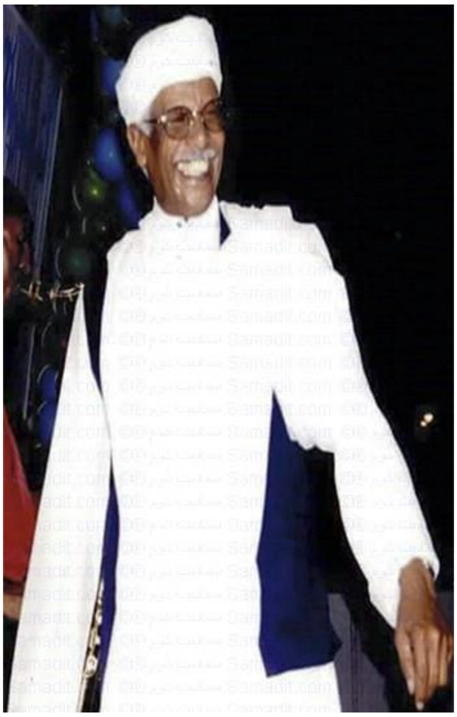

ኬትባይ፡ መሕሙድ ዐብደለ (አቡ-ኩፈሕ)
መተርጅማይ፡ ዐብደለ መ/ዐሊ (መዐልም)
ኤረትርየ ሓዳስ

ፍርቀት ማትኣ እት ሰነት 1966 እበ ለዐቤት ጀውለት ምን አስመረ አስክ አዲስ ጌሰት። መስኡለ ፍርቀት ለዐለ አሰይድ አርአየ በላይ አስሉ አቶብያይቱ ለዐለ። እሊ ለኣመረው እቡ ህዬ እተ ጀውለት አቶብየ ጋይሳም እት እንቶም ዐዙመት ወደ እግሎም ወህቱ እት ዐደጋ ዐርቢ ትወለደ። ወለተረደ ሽዕር እብ ትግርኛ ዐለ። ሐቆ ምን ማትአ ትሳርሐ ህዬ ሙዚዕ ገብአ ወምነ ድድ ንዳል ሸዐብ ኤረትርየ ደዓያት ነሸሮ ለዐለው ሰበት ዐለ ህዬ፡ ዲብ ደንጎበ እብ እዴ ጀብሀት ሸዕብየት ትቀተለ። ህቱ አቶብየ ትቅደም ልብል ዐለ። ወእብሊ ወጠንያይ መባጥሩ ድራር ረሳሰት ገብአ። ለወቅት ለሀይ አልአሚን እት ልብናን (በይሩት) እት እንቱ ከበር ሞቱ ሰምዐ ወምስለ ፍንጌ ክሊሆም ዐለ ክላፍ ወጠኒ ሰበት ዐለ እሎም፡ መረ ተአለመ አልአሚን። ሐሬመ ሐቆ ሕርየት አልአሚን እት አሜሪከ እት እንቱ ክልኤ አዋልዱ መጺያሁ ወህተን ምን እም ኤረትርየት ውሉዳት ተን ወጅንስየተን ኤረትርየ ትከለአየ። ሐር ላኪን እት አልአሚን እንዴ መጽአየ እብ ስድፈት ናይለ ዐለ ሐል ደግመየ እግሉ። ወህቱ እት ጃልየት እንዴ መጸአ እበን፡ እብ እመን ልትሀየበን ትበህለየ ወእት ደንጎበ እብ ዋሰጠት አልአሚን ጅንስየት ኤረትርየ ረክበየ።

እት ኣስክ ኣዲስ ኣበበ ጌሰው ጀውለቶም ሔልያይ ኣልኣሚን ዐብዱለጢፍ ሐልየት እብ ትግራይት ሐሴ ወዐቢ. ሔልያይ ኣቶብርሃን ሰጊድ እብ ትግርኛ ሐሴ፡ ከምሰልሁመ ትበርህ ተስፋሁነይ ህታመ ሐሴት። ኣስክ ኣዲስ ኣበበ እግል ሊጊሶ ህዬ እት መስኡል ሸርከት ሰታዮ ኣሰይድ ሰንበራ መሐመድ ደመነ መጸአው ወጀውለት ክምሰል ህሌት እግሎም ኣሰኣለዉ። ህቱመ ምን ሐዳይስ ባሳትለ ሸርከት (ጂኒቶ) ዕልብ 100 ሀበዮም እግል ምሮት ወሬሕ። ወእብለ ኣስክ ኣዲስ ኣበበ ሳፈረው ወለፈደበ እሕትፋላት ቀደመው። ፍርቀት ማትአ እብ ገበይ ሰንዐፌ ዐዲ-ግራት ዐለት ተብጊሰት። ወኣስክ መቀሌ ኣርአው። ምን መቀሌ ኣስክ ዐሰብ ጌሰው። እት ዐሰብ እት ለኣቱ ናይረት ኩብቴ ረክበት ለፍርቀት። እተ ወክድ ለሀይ ሸቃለ ብዝሓም እት ሚነት ወመስፈ. ቤትሮል ሰበት ዐለው፡ ዐሰብ እብ ኣዳም ተዐጅጅ ዐለት። ሙዲር ቤትሮል ወመስፈ ኣሰይድ ክያር ነበራይ ዐለ። ሐቆ ናይ ክልኤ ኣምዕል ኣስክ ኣዲስ-ኣበበ ገብአት ተብጊሰቶም። እት መሳፈት 30 ኪሎ ሚተር ትከበተዎም። ለበዝሐው ህዬ ደረሰ ጃምዐት ንጉስ ሀይሌስላሴ ቶም ለዐለው። ሐቆ ወቅት ህዬ ውዘረእ ወቃደት ዴሽ ገብአው።

ለፍርቀት እለ ቀደም ምጽአተ ደሃብ ሆቴል እንዴ ሐጅዘው እግለ ጸንሐው። ወመስረሐ መልክ ሀይሌስላሴ ሐጅዘው እግለ። እት (ቀሃስ) ክልኤ ሐፍለት ወደው፡ ሳዐት 6 ናይ ምሴ ኣስክ ኣርበዕ ጽበሕ ምድር ወምን 8 ኣስቡሕ ኣስክ 3 ናይ ምሴ። እሊ እንዴ ቀድሞ ዕርፍ ይዐለት እግሎም ወስታይ። እትለ ጀውለት እለ ሔልያይ ኣልኣሚን ዐብዱለጢፍ ሰማዲቱ እንዴ ትወንዘፈ እብ ትግራይት እት ለሐሴ፡ እሲት ሐቴ ምስል ብእሰ ኣነ እግል ሀቡ እት ትብል ወሀቱ ኣነ ሀይቡ እት ልብለ ሰምየም ዐለ። ሐቆ ገሌ ወቅት ለእሲት እት ትሰዔ እተ መስራሕ ዐርገት ወለ ደሃበ እንዴ ከምከሙቱ እት እዴ ኣልኣሚን ኣብረደቱ። ላመ ብእሰ ውዳይ እሲቱ ክም ረአ፡ ህቱመ እብ ሸፋግ ዐርገ ወእግለ ጅልዛሉ ምን ሰላዲ ምሉእ እት እንቱ ሔልያይ ዐድነ ኣልኣሚን ሰለመዩ። ኣዜ እሊ ሚ ለኣርኤክ፡ ኣዳም ኣክል ኣዩ እብ ህግያሁ ልትኣየሰ ወለ እንዴ ለህበ ወተዐበ ለኣምጸአዩ ማልመ ቅይመት ኢለሀይቡ። እት ይዐዱ እት እንቱ ህግያሁ ወዓዳቱ ረአ ወሰምዐ። ኩሉ ገቢል ዐለም ህዬ ክምሰል እሊ ረአ ምንገብእ፡ እት ዓዳት ወሰዋልፍ ገቢልነ ልትፈከር ወእብ ከኣፎ ሸዐብ ኤረትርየ ዓዳቱ ለሐሽም ወእግሉ ልትከለል ልብሎ።

እብ ክሱስ ሔልያይት ትበርህ ተስፋሁነይ ፍቲት ወበዐል ዐባይ መቅደረት ለዐለት እብ ፍንቱይ ህዬ ለትፈቴት ሕላየት ዐለት እግለ (ገዛና ዓቢ ህድሞ፡ ቱካን ቁንጪ ወዲኣሞ) ምስለ ክርንተ ለግርም ወለ ህተ ትወድዩ ለለኣትዐጅብ ረግስ እንዴ ትመሳኔት ጀምሁር እግለ ዓፊሀ ሃህ ወዴ ወእግል ልስመዐ እዘኑ ቃፍር ከለኣተናሴ። ከሐቴ ዶል ምን ናይየ ፈተች-ፈን ምሮት ሻብ እት መስረሕ እንዴ ዐርገ ቢፍባፍ እግሉ ረሸየ ወሀተ እብ ቢፍባፍ እት ቀፍለት ኣቴት ወትበሪህ ኣስክ ዕያደት ጌሰት ወለሕጻን ፖሊስ ኣስክ ሰጅን ነስኣዉ። እብ ሸፋግ እንዴ ኣቅበለት ሕላየተ

ኣትመመት። እትለ ጀውለት እለ እብ ደረጀት ሕኩመት እተ ወቅት ለሀይ ወዚር ለዐለ ኣሰይድ ሐረጎት ሰዩም ዐዙመት ወደ እግሎም። ላመ እብ ፍቲ ወሕሸመት ዐዶም ልቦም ነድድ ለዐለ ጃምዕዩን ሸባባት እግለ ማጽኣት ለዐለት ፍርቀት ወዓዳቶም ወሀውየቶም ትሸሬሕ ለዐለት፡ እጅትመዕ ወደው ምስሎም ወደሚሮም ወደሚር ገቢሎም ክምሰል ትወክል ሸርሐው እግለ። ኣዜ እተ ድወል ግዋሬ ደርሶ ሰበት ሀለው ምስሎም እግሎም መ ዐዶም ለወክል ሐልየት እግል ልሕለው እግሎም ትነየተው እቶም። ወሐር ሐቴ ሕላየት ናይ ሱዳን ቀደመት ለፍርቀት ወለ ደረሰ ለሱዳንዩን እበ ፍርቀት (ማትኣ) ቀደሙቱ ሸክሮም ወሐምዴሆም ሸርሐው።

“ማትኣ” በርናምጀ እንዴ ኣትመመት ኣስክ ካልእ መዳይን ኣቱብየ ኣተጀሀት። ኣስክ ኣዋሰ ወምኑ ኣስክ ድሬደወ ዓሲመት ሀራር። ገሌ ምን ዙዐማእ ሰውረት ነብሮ እተ ለዐለው ከረ ኣኑርብርሃን ኣሕመዲን ወምነ ኣስክ ጅመ ኣተጀሀት። ዓሲመት ቡን ወምነ ኣስክ ጎጃም እተ በህርዳር ትከረው። ምናመ ኣስክ ጎንደር ኣተጅሀት። ምኑመ ህዬ ኣስክ ሺሬ እንዳስላሴ ገበዮም ኣተላለው። እብ ኣክሱም ዐዲኳለ ኣስክ ዐዶም ኣቅበለው። እትለ ጀውለት እለ ለትፈናተ ሐልየት ተሐለ።
ሔልያይ ኣልኣሚን ዐብዱለጢፍ ምነ ሐለየን ሐልየቱ
* ኣንታ ጉሁይ ልበይ ሕጂዶ ይሕሸከ ለትብል ሕላየት ሐለ
* ኩርዒ ከምድላይኪ ኩርዒ ተበርጠጢ
* ኣነ እንታይ ጉደይ ሰኣን ምፍላጠይ እዩ እምበኣር
* ጨካን ልበይ

እሊ ወካልእ ወጠንያይ ሐልየት ሐለ እተ ኣዲስ ኣበበ።
እለ ፍርቀት እለ ኩሉ ነሻጣት ተኣትጋይሰ ሐቆለ ጸንሐት እተ ደንጎበ ጀውለተ ገሌ ክላፍ ሐሰለ እተ ወኦዕደእለ ፍርቀት ኣስክ መሓክም ኣወህለው። እለ ሸክወት እለ ህዬ ድድለ ዐቢ ሔልያይ ኣልኣሚን ዐብዱለጢፍ ወኡቶበርሃን ሰጊድ ወተበርሀ ተሰፋሁነይ ዐለት። ለሀቶም ለሐልው ዐለው ሐልየት ለበዝሐ ምኑ ወጠንያይ እብ ግብኣቱ። ኣስክ ሕኩመት ሰበት በጽሐው ተወልዴ ረዳ ወለ ክልኣት ሐዉ ሀቶም ትፈናተው። እሎም ህዬ (ማትኣ) እንዴ ትፈንተው (ሮኬት ባንድ) ትበሀለው። ገሌ ምን ደረሰ ጃምዐት ለዐለው ለእት ፍንጌ (ማትኣ) ዐለ ክላፍ እግል ለኣጭቡብ ሐዘው ላኪን (ሮኬት) ኣበው። እንቱም ሸቁልኩም ኣተላሉ ትበሀለው ፍርቀት (ማትኣ) ወ(ሮኬት ባንድ) ሐቆ ትፈንቴት ኣስክ ኣዲስ ጌሰት ወለምሰል (ማትኣ) እት እንቶም ራክባመ ለዐለው ሕሽመት እግል ልርከቦ ኢቀድረው።
ኣዜመ እብ ሐዲስ ፍርቀት (ሮኬት ባንድ) ድድ ፍርቀት (ማትኣ) ተዕቢኣት ወዴት ዶልመ ምስል ሸፍተ ትትዓወን ትቤ ወዶልመ ካልእ ምህዞታት ወሀተ እግል ኖሰ እት ክልኤ እንዴ ትከፈለት ዘርኣይ ደረሰ ባንድ ትፈንጨለት ምነ ወእት ደንጎበ እት ኣድሕድ ኣቅበለየ። ምስል እሊ ኩሉ ዋጀህ ለዐለ ተሐዲ ፍርቀት (ማትኣ) ብዙሕ ሐልየት ኣፍሬት። ሕላይ ሻም ወወጠንያይ ሐልየት። ሔልያይ ኣልኣሚን ዐብዱለጢፍ እግል ኖሱ ምነ እተ ወቅት ተሐዲ ለዐለ ወቅት ለሐለየን ሐልየት።

* ሰላም ክብለኪ ሰላም ፍቀድለይ
ከምሰልሁመ ሕላየት ለናይለ ወቅት ለሀይ መስደድ ወመታክል ለትሸሬሕ ወመናበረት ገቢል ለትዳግም።
* ዓባይ አበ ሸውል
እብ ከሊማት ወለሐን ኖሱ ላተ ሕላየት እት ሰነት 1967 ለፈሬትተ።
እለ ምሽክለት እለ ህዬ እት ሰነት 1967 ሙዷር በለድየት ለዐለ አሰይድ ሐረጎት አባይ፡ ሐይ አባ ሻውል እግል ልትሐንፈጭ አማውር ሰበት ሓለፈ ወለሰካን እሊ ሐይ እሊ ለበዝሐው እት ድህርት መናበረት ነብሮ ሰበት ዐለው ለናዮም መሳድድ ለትሸሬሕ ዐለት። ላኪን አደቀብካሀ እንዴ ትበሀለ ብዙሕ ከሊማት ወመዓኒ አትረፈው ምን። እትሊ ሐይ እሊ ለኢትቡዴ ወኢትትረሰዕ፡ ሰነት 1967 ወሬሕ ማርስ በለድየት እንዴ መጸአው እግለ እተ ሐይ ንዱቅ ለዐለ አብያት በራሽመዉ (x ወደው እቱ) ወሕኩመት ተዐዊድ እግል ተሀበኩምቱ ትቤ። ወለናይኩም መሰሐት ቤት እት ሐዝሐዝ እግል ነሀበኩምቱ ትበሀለው። ወፈጅረት ሕኩመት እግል ትሓፍሩ መጸአት። ለሰካነ ሐይ እብ ጽራራት ወብካይ ወበአስ አከይ ሐል ሐሰለ። አልባብ ሸዐብ ህዬ እበ ሐዘን ወረብሸት ሓለት አባይ ገብአት ሓለቶም። ሔልያይ አልአሚን ዐብዱለጢፍ ምን እለ ሓለት እለ እንዴ ትበገሰ እግለ ዐለ ተየልል እብለ ገበይ ፈን ሸርሐዩ ወእላተ አዜመ ሰነት መጽእ ወትገይሰ ትሰመዕ ወትደገም ሀሴት። ሔልያይ አልአሚን ዐብዱለጢፍ እበ ዐለት እግሉ ቅድረት ፈንየት ሐቀ እለ ሕላየት እላመ እብ ሐዲስ ለፍንጌ ሓግል ወራክብ ዐለ ወህለ መሻክል እጅትማዒየት እግል ትሽረሕ ለትቀድር ሕላየት ሐለ። ወሀተ ህዬ፡ “ወዲ ሰብ ንከብዱ ጥራይ አይኮነን ዝነብር”፡ ሐቆሃመ ሕላየት “ኪድለይ ኪድለይ አይደልየክን እምብለይ፡ አፍኪ ምሳይ ልብኪ ምስ ደበሳይ” እግለ ሐለ ምሰል ትበሪሀ ተሰፋሁነይ። ሐቆሃመ ብዝሓት ሐልየት ተሐለየ። “ሊፍ ትዕግስቲ መጽረዩት ርስሓት፡ ኣብ ሓዊ ተአትዊ ብፍቅሪ ብዙሓት”። እለ ህዬ ምን ተእሊፍ ንጉሴ መንሰዓይተ። ለናየ መድሙን ህዬ ሊፍ ጀብሀት ተሕሪር ቀስዶ እበ ዐለው። አባይ እንዴ ፈለት ሸዐብ እት ዐዱ ወዳሩ እግል ትብለሱ። ሐቆሃመ ሕላየት “ካብ ሎሚ ክሳብ ጽባሕ ንዘልኣለም” ወሕላየት “ጸብሒ ጾም” ወእብ ትግራይት ሕላየት “ሐቆኪ ኢትትነበር አስመረ” እብ ሰበብ እለ ሕለየት እለ ህዬ እት ባጼዕ ትሰጀነ ሔልያይ አልአሚን ዐብዱለጢፍ። ወምን ዝክርያት መርሑም ሔልያይ አልአሚን ዐብዱለጢፍ እት ሰነት 1971 አያም ሕኩም እምብራጦር ሀይለስላሴ እግል ዘያረት አስክ መዲነት ከረን ጌሰ ሰልፍ እንታጁ ፈ’ኒ እብ ግብአተ ክል ዶል ለአትቀባበለ ዐለ።

ምሰል ዎሮት መለህዬ ትዋጀሀ፡ ህቱ ሰዋግ መኪነት ዐባይቱ ለዐለ። ወቤለዩ “ያአልአሚን አነ ፈጅር አስክ ነቅፈ ብጉስ ሀሌኮ ወእንተ ያለ ምስልዬ” ቤለዩ። አልአሚንመ እብ ጀሀቱ ዋፈቀ ምስሉ ወላሊ እት ሆቴ ምዩይ እት እንቱ እበ ሰፈር ለሐስብ ትመየ ወፈጅረተ ጽቤሕ ምድር ሰፈሮም አንበተው፡ አስክ ነቅፈ። ወሐቀ ገበይ ረያም ሰር አደሐ አፍዐበት በጽሐው። አዳም አልአሚን ዐብዱለጢፍቱ ክምሰል ቤለዎም ኩሉ ረአሱ በጽሐ ወገሌ ምኖም እብ ጠሊት ወአመድፍ ሀያብ

እንዴ ጸብጠው መጸአው። አልአሚን ህዬ፡ “ህያብኩም ክቡቱ አነ ወላኪን እቅባለቼ ምን ነቅፈ” ቤለዮም ወገበዩ አተላለ ምስለ ምስሉ ማጽእ ለዐለ ሰዋግ። ሐቆ ምን አፍዐበት ሐልፈው እት ሕሊል ሕዳይ ተሓበረው ገበይ መትከላስ እግሎም አቤት። አልአሚን ዶልተ ምዶል ገብእ እንበጽሕ ወኢልትከለስ እሊ ሕሊል እት ልብል እብ ሰኣል አሰር ሰኣል እግለ ሰዋግለ መኪነት አምሸገ። እት ደንጎበ እብ ሰጋድ እት ነቅፋ መች ቤለው። ወእተ መዲነት አምሰው። አልአሚን ኬን ወእንሰር አምሆለለ ወአመት ዎሮት እንዴ ኢደሌ ፈጅአተን ምስል እስታዝ ኢብራሂም ሓጅ ትዋጅህ። ወኢብራሂም ሓጅ ቤቱ ነስአዩ። ወሰር ላሊ ጦር ሰራዊት ለዐቢ ሔልያይ አልአሚን ዐብዱለጢፍ ዮም ምን አስመረ እት ነቅፈ ማጽእ ህለ ሰበት ሰምዐው እት ቤት ኢብራሂም ሓጅ ከርከሐው።